

Matti Kosonen • Pekka Tuomikoski

SUOMEN ARMEIJAN MARSSIOPAS

Itä-Karjalaan 1938

TAMMI

MATTI KOSONEN • PEKKA TUOMIKOSKI

Suomen armeijan
marssiopas
Itä-Karjalaan 1938

KUSTANNUSOSAKEYHTIÖ TAMMI | HELSINKI

Kuvalähteet mainitaan kuvien yhteydessä.
Esilehtien sekä sivun 124 kartat: Mika Kettunen

© 2016 MATTI KOSONEN, PEKKA TUOMIKOSKI

J A KUSTANNUSOSAKEYHTIÖ TAMMI

ISBN 978-951-31-8551-0

PAINETTU EU:SSA

SISÄLLYS

LUKIJALLE 7

I. KARJALA-KAIHON ESIHISTORIAA (PEKKA TUOMIKOSKI)	II
Mikä on Itä-Karjalan ”marssiopas”?	II
Miksi Mannerheim tahtoi hyökätä Itä-Karjalaan?	14
Heimosodat ilmensivät kovaa Karjala-kaihoa	28
■ Tarton rauhansopimus – loistava voitto vai paperitiikeri?	29
Nuoren Suomen opettelu kansainväliseksi valtiotoimijaksi	34
1930-luvun loppu ja suhteiden kiristyminen	46
■ Musta lista ”kommunistilehdistä”.	48
2. YLEISESIKUNNAN JOHTAMA TIEDUSTELU	
1920- JA 1930-LUVUILLA (MATTI KOSONEN)	63
Alkuvuodet Saksan mallin mukaan	63
1920-luvun alkupuoliskon organisaatiouudistukset	69
Vain kaksi alatoimistoa 1930-luvun lopulle saakka	78
Itä-Karjala Sortavalan alatoimiston tiedustelualueena	89
Heimopakolaisten värväämisen hyödyt ja riskit	95
■ Alatoimiston Suojärven paikallispäällikkö loikkasi Neuvostoliittoon . . .	96
■ Lentäjät kuvasivat rajalla tehdyssä harjoituksessa myös Neuvostoliiton aluetta	103
Etsivän keskuspoliisin ja rajavartiostojen agenttitiedustelu	105
■ Neuvostovartioston päällikkö pakeni Suomeen	113
Marssiopas monen organisaation yhteistyönä	122
■ Tilastotoimiston vuoden 1937 Petroskoin kartta – Itä-Karjalan pääkaupunki talo talolta	134

3. MARSSIOPPAAN TIETOJA HYÖDYNNETTIIN

TALVISODASSA (MATTI KOSONEN)	136
Yksin suurvaltaa vastaan	136
■ Kirje Hitlerille	138
”Nostakaa Itä-Karjalan kansa kapinaan!”	139
”Vapauttamisen” edellytyksiä ilmassa	143
Marssioppaan lähdeaineistoa käytettiin myös propagandasissien koulutuksessa	147
Propagandasissien tehtävät talvisodassa jäivät suunnitelmiksi.	152
Rautakorven pioneerikurssit	159
Päämaja suunnitteli lähettävänsä Itä-Karjalaan muitakin vakoilu- ja tuhotöryhmiä	161
ITÄ-KARJALA. 13.4.38	165

4. ITÄ-KARJALA – JATKOSODAN KUUMA PERUNA

(PEKKA TUOMIKOSKI)	248
Miekantuppipäiväkäskey sähköisti ilmapiirin	249
Paasikiven pitämättä jäänyt puhe lokakuussa 1941	251
Itä-Karjalaa koskeva salainen moniste repi upseereiden välejä ja muokkasi lukijoiden mielipiteitä	254
Svinhufvudin suora ja Suur-Suomi-henkinen puhe ”Itä-Karjalan parhaaksi”	264
Kirjailija Oiva Paloheimo raportoi Itä-Karjalan opettajainkokouksesta.	266
Suomen joukkojen siirrot Itä-Karjalasta tapahtuivat viime tingassa.	269
Lähteet	271
Henkilöhakemisto	276

LUKIJALLE

Tiedustelu ja siihen liittyvä historiankirjoitus on nyt ajan-kohtaisempi aihe kuin koskaan sotien jälkeen. Tasavallan presidentti Sauli Niinistö totesi syyskuussa 2015:

”Tiedustelun suhteen meidän eväämme eivät ole vertailukelpoisia ehkei minkään länsimaan kanssa enää. Onneksi meillä on ystäviä ja jonkin verran tietoa tulee siitä liikenteestä, joka lähtömaasta lähtee ja kulkee pitkän matkan tänne Suomeen asti.”

Suomi on aina joutunut vastaamaan itse omasta turvallisuudestaan. Tähän turvallisuuteen kuuluu olennaisena osana ajan tasalla oleva tiedustelutieto. Sen hankkimisesta suomalaiset vastaavat viime kädessä itse.

Myös 1930-luvun loppupuolella Suomen armeijan tiedustelun tärkein tehtävä oli hankkia tietoja, jotka silloin liittyivät puna-armeijaan, sen suunnitelmiin ja toimintaan. Valtiojohtoa oli siis pystyttävä varoittamaan muun muassa mahdollisesta Suomeen kohdistuvasta sotilaallisesta uhasta tai sen kasvusta. Vaikka Suomi toivoi rauhaa, kaikessa hiljaisuudessa jouduttiin varautumaan pahimpaan, jopa vastaanhyökkäykseen idästä tulleen hyökkäyksen jälkeen. Meillä on

tämän päivän tiedustelussa aivan erilainen ongelmakenttä kuin vuonna 1938: suhteet Venäjään ovat pohjimmiltaan hyvät, eikä uhkakuvia ole näköpiirissä. Siinä onkin olennaisin näkökulmaero esimerkiksi Niinistön linjausten ja käsillä olevan marssioppaan problematiikan suhteen.

Kansainvälisen tilanteen kiristyttyä vuonna 1938 sotilas-tiedustelumme kokosi salaisen Itä-Karjalaa koskevan yhteenvedon. Se käsitteli Itä-Karjalan eli Karjalan Autonomisen Sosialistisen Neuvostotasavallan (KASNT) lisäksi myös Muurmannin aluetta. ”Suomen armeijan marssiopas Itä-Karjalaan 1938” on dokumenttina karu ja puolestaan puhuva, mutta se vaatii toimituksellisen taustoituksen avautuakseen lukijalle. Suomalaiset tekivät säännöllistä ja aktiivista tiedustelutyötä itärajan taakse jo paljon ennen talvisotaa. Oli oltava varuillaan ja kaikki aistit avoimina, sillä Stalinin diktatuurista kantautuneet uutiset olivat synkkiä: Neuvostoliiton johtoon ei ollut luottamista.

Suomi ei sittenkään aikonut jäädä pelkäksi seinäruusuksi lähestyvässä maailmanpalossa. Oma vaatimaton tiedusteluorganisaatiomme onnistui luomaan suhteellisen tarkan kuvan itärajan takaisista sotilaallisista kohteista, liikenneyhteyksistä ja tärkeimmistä asutuskeskuksista. Tehtävä vaati erittäin suuren työpanoksen, eikä se onnistunut ilman menetyksiä. Hankituille tiedoille olikin käyttöä jo aivan lähitulevaisuudessa.

Kun Suomi taisteli jatkosodassa Saksan rinnalla ja valtasi Itä-Karjalan, marssioppaan tiedot olivat – talvisodassa ja niin sanotun välirauhan aikana hankituilla tiedoilla päivitettyinä – tärkeitä myös hyökkäysoperaatioita laadittaessa. Vuoden 1938 oppaan tärkein anti kuitenkin oli, että suomalaiset tunsivat hyvin potentiaalisen vihollisensa ja sen käyttämät hyökkäystiet. Myös hyökkäys itään vastahyökkäys-

mielessä olisi kenties tarpeen. Siksi vihollisen varuskunnat, asekeskittymät, tiestön kunto ja jopa siltarummut tulisi tuntea tarkasti.

Tämä marssiopas on sukua Antero Uiton toimittamalle *Puna-armeijan marssiopas Suomeen 1939* -teokselle, oikeastaan sen suomalainen vastinkappale. Tähän samaan ryhmään voisi lisätä myös Pekka Tuomikosken aikaisemmin toimittaman, venäjältä suomennetun teoksen *Finljandija – puna-armeijan Suomi-opas*, jonka ensipainos Neuvostoliitossa talvisodan aikana oli vaatimattomat 100 000 kappaletta. Teos oli tehty puna-armeijan sotilaiden motivoimiseksi talvisotaan.

Oppaiden avulla sekä Suomessa että Neuvostoliitossa valmistauduttiin tuleviin yhteenottoihin. Oppaat ovat myös tietynlaisia ajankuvia. Niitä ei kuitenkaan alun perin ollut tarkoitettu julkisuuteen, vaan armeijoiden sisäiseen käyttöön, ja niiden sisältämä tieto oli niin kutsuttua salaista sotilastietoa. Tiedusteluanti oli olennaista informaatiota puolustusvoimien ja valtion johtohenkilöille.

Pekka Tuomikoski kiittää filosofian tohtori, Itä-Suomen ja Oulun yliopistojen sekä Maanpuolustuskorkeakoulun dosentti Pasi Tuunaista siitä, että hän kertoi Itä-Karjalan marssioppaan olemassaolosta. Hän suositteli kirjan toiseksi kirjoittajaksi tutkija, filosofian lisensiaatti Matti Kososta, joka on aiempien tutkimustensa, etenkin *Raja railona aukeaa – Tiedustelua Neuvosto-Karjalassa vuosina 1920–1939* ja *Talvisodan tiedustelijat – Päämajan tiedusteluosaston Sor-tavalan alatoimisto talvisodassa* perusteella perehtynyt hyvin Suomen 1920- ja 1930-lukujen sotilastiedusteluun. Hän kirjoitti jo edellisessä, vuonna 2001 julkaistussa kirjassaan tästä marssioppaasta, johon ja jonka syntyhistoriaan sekä merkitykseen hän perehtyi lisää tämän teoksen kirjoitusprosessin

yhteydessä. Filosofian tohtori, Itä-Suomen yliopiston dosentti Pekka Nevalaisen ja filosofian tohtori Jukka Partasen tutkimuksemme aihepiiriin liittyvät asiantuntevat tiedot ja neuvot olivat hankkeen kannalta tärkeitä. Kiitokset heille niistä. Lisäksi haluamme kiittää Maanpuolustuskorkeakoulussa Suomen sotilasasiamiesjärjestelmästä väitöskirjaa valmistelevaa filosofian maisteri, lehtori Heidi Ruotsalaista tutkimusaiheeseemme liittyvistä keskusteluista ja yhteistyöstä arkistotutkimuksiin liittyen. Osasto Kuisman ja Osasto Kuismasen veteraaneja eivät kiitoksemme enää tavoita.

Tämä teos syntyi allekirjoittaneiden yhteistyönä. Matti Kosonen kirjoitti tiedustelun asiantuntijana aiheeseen liittyvän syventävän tekstiosuuden keskittyen siihen, miten tiedot marssiopasta varten hankittiin, miten sotilastiedustelu organisoitiin, mitkä olivat sen tehtävät ja mitä tuloksia se hankki, samoin kuin henkilöstöstä sotilastiedustelun johdosta salaisiin asiamiehiin. Hän perehtyi myös Neuvostoliitossa riskialtista vakoilutyötä tehneiden salaisten asiamiesten toimintaan. Pekka Tuomikoski puolestaan kirjoitti ajan historiallista taustaa yleensä: Euroopan ja Suomen historian vaiheita Suomen itsenäistymisestä jatkosodan loppupuolelle saakka. Tuomikosken erityishuomion kohteena on oppaan aiheeseen nivoutuva Itä-Karjala-kysymys.

Kustannusosakeyhtiö Tammea ja sen asiaproosan osaston päällikköä Markku Aaltoa kiitämme kirjan ottamisesta kustannusohjelmaan sekä hyvästä yhteistyöstä.

Loppiaisenä 2016

Matti Kosonen ja Pekka Tuomikoski

PEKKA TUOMIKOSKI

I . KARJALA- KAIHON ESIISTORIAA

Mikä on Itä-Karjalan ”marssiopas”?

”Pahin mahdollisuus on, että yksin joudumme sellaisen suurvallan valtausyrityksen kohteeksi, jonka kanssa meillä on yhteisiä maarajoja ja joka siis aikaisemmassa yhteydessä tekemiemme johtopäätösten mukaan välittömästi voi kehittää suurimmat voimat meitä vastaan. Jos nyt onnettomuudeksemme tällainen tilanne syntyy, niin mikä on lopputulos oleva?”

WOLF H. HALSTI TEOKSESSAAN
Suomen puolustaminen, JOKA
JULKAISTIIN VUONNA 1939 VAIN
HIEMAN ENNEN TALVISODAN
SYTTYMISTÄ.

Raskas kranaatinheitinkomppania marssilla Tuupovaarassa heinäkuussa 1941. Matka itään oli edessäpäin. Kuva: SA-kuva.

Käsissäsi olevan teoksen kovaa ydintä on alkuperäisteos nimeltä *Itä-Karjala (Karjalan autonominen neuvostotasavalta ja Muurmannin alue)*. Julkaisutiedot kuuluvat: ”Helsinki: Yleisesikunta, 1938.” Teos on päivätty 13.4.1938, ja sen on koonnut ”Yleisesikunnan Osasto 2:n Tilastotoimisto” eli Suomen sotilastiedustelu. Oppaan tiedot on koottu agenttiedustelulla, pakolaisilta, rajavartiostojen vierailuilla Neuvostoliiton puolella, neuvostolehdistöstä ja muusta siellä julkaistusta julkisesta aineistosta. Tämä selonteko on yksi mutta samalla hyvin merkittävä todiste ja näyte niistä monista tietopaketeista, joita Suomen sotilastiedustelu teki jo ennen toista maailmansotaa. Motiivina oli mm. ”puolustusellinen” hyökkäyssota rajan ylitse. Tämä realisoitui käytännön toimiksi kolme vuotta myöhemmin, jatkosodassa. Jo sitä ennenkin talvisodassa mutta viimeistään jatkosodassa marssioppaan tiedot tulivat hyvin tarpeellisiksi. Tiedustelua oli toki jatkettu ennen sitäkin, esimerkiksi välirauhan

aikana. Suomen ja Neuvostoliiton suhteiden jännitteisyys näkyi jo sotaa edeltävänä vuosikymmenenä muun muassa sotilastiedustelun aktivoitumisen ja tiedusteluorganisaation tuottamien dokumenttien muodossa.

Tietoja hankkivat myös sotilasasiamiehet ja muu lähetystöjen sekä sotilasedustustojen ja vastaavien virkailijakunta. Esimerkiksi yleisesikuntaeversti Uljas Antero Käkönen tutki välirauhan aikana toisen upseerin kanssa Äänisen taikaista Arkangelin–Vologdan rataa. Sieltä hän mainitsee löytäneensä kyseiseltä radalta länteen johtaneen yhdysradan Muurmannin radalle.

Suomen sotilastiedustelu siis valmisteli aktiivisesti retkeä itään jo 30-luvulla, ennen talvisotaa. Opas on mielenkiintoinen ajankuva nuoren Suomen hereillä olevasta sotilastiedustelusta. Mutta mitkä taustatekijät Suomessa vallitsivat tuohon aikaan, kun kerran tällaisen oppaan tekemiseen päädyttiin? Oliko vuosien 1918–1920 heimosodista jäänyt jotakin hampaankoloon?

Savuavia raunioita talvisodan Kouvolassa 2.3.1940. Kuva: SA-kuva.

Miksi Mannerheim tahtoi hyökätä Itä-Karjalaan?

Mannerheim julistaa miekkavalassaan vapautta Karjalalle

Mannerheim puhui jo Suomen sisällissodassa 23.2.1918 paatokselliseen sävyyn Karjalassa Antrean juna-asemalla valkoisille joukoille. Tätä puhetta on sittemmin nimitetty ”miekkavalaksi”. Näin Karjalan turvaamista ja rajojen venyttämistä kannattava Mannerheim puhui:

Mannerheim jatkosodan aikana 27.9.1941 käymässä Petroskoin suunnalla. Suomen vallattua Petroskoin 1.10.1941 suomalaisilla oli siellä mm. lukuisia vankileirejä. Kaupunki tunnettiin tuttavallisemmin nimellä Äänislinna. Petroskoi on nykyisin Karjalan pääkaupunki. Kuva: SA-kuva.

”Saapuessani Karjalan rintamalle tervehdin urhoollisia karjalaisia, jotka niin miehuullisesti ovat taistelleet Leninin roistoja ja heidän kurjia käytyreitään vastaan, miehiä vastaan, jotka Kainin merkki otsalla hyökkäävät omien veljiensä kimppuun. Leninin hallitus, joka toisella kädellä lupasi Suomelle itsenäisyyden, on toisella lähettänyt sotaväkensä ja huligaaninsa valloittamaan, niinkuin hän itse on ilmoittanut, Suomen takaisin ja kukistamaan meikäläisen punakaartin avulla Suomen nuoren vapauden vereen. Yhtä petollisesti ja katalasti hän koettaa nyt, kun tuntee voimamme kasvavan, ostaa kansaamme ja hieroo sen takia kauppaa Suomen kapinoitsijain kanssa, luvaten heille Vienan Karjalan, jota hänen punainen armeijansa hävittää ja ryöstää. Me tunnemme hänen lupauksiensa arvon ja olemme kyllin vahvat vapauttamme ylläpitämään ja puolustamaan veljiämme Vienan Karjalassa. Meidän ei tarvitse ottaa armonlahjana sitä maata, joka jo veren siteillä kuuluu meille, ja minä vannon sen suomalaisen talonpoikaisarmeijan nimessä, jonka ylipäällikkönä minulla on kunnia olla, etten pane miekkaani tuppeen, ennenkuin laillinen järjestys vallitsee maassa, ennenkuin kaikki linnoitukset ovat meidän käsissämme, ennenkuin viimeinen Leninin soturi ja huligaani on karkotettu niin hyvin Suomesta kuin Vienan Karjalastakin. Luottaen oikeaan jaloon asiaamme, luottaen urhoollisiin miehiimme ja uhrautuviin naisiimme luomme me nyt mahtavan, suuren Suomen.”

Tällä puheella oli todella kauaskantoiset seuraukset. Sisällissodan jälkeen muun muassa tämä puhe kannusti suomalaisia heimosotaretkille. Mannerheim itse palasi puheeseensa vielä jatkosodan alussa 1941 – vastauksena häntä kritisoiduille oikeistolaisille tahoille, jotka syyttivät Mannerheimia Kar-

jalan vapautusta koskevien lupauksen pettämisestä. Tuohon ”miekantuppipäiväkäskeyn” palaamme myöhemmin. On kuitenkin hyvä tiedostaa, että ”miekkavalapuhe” vuoden 1918 sisällissodassa oli pohja monille seuraavina vuosikymmeninä tehdyille laajentumispyrkimyksille Itä-Karjalaan.

Esinäytös tulevalle – suomalaiset boikotoivat tsaarinarmeijaa

Vuoden 1901 asevelvollisuuslain mukaisesti keisari Nikolai II pakotti Suomessa sijaitsevat joukko-osastot tasavertaisiksi Venäjän muissa kuvernementeissa sijaitsevien joukkojen kanssa. Käytännössä armeijan komentokieleksi vaihtuivat venäjä, ja Suomen suuriruhtinaskunnan miehet joutuivat palvelemaan yltympäri laajan Venäjänmaan erilaisissa sotilastehtävissä.

Suomessa syntyi kuitenkin voimakas vastarintaliike, joka huipentui niin sanottuihin kutsuntalakkoihin. Suomalaiset boikotoivat varusmiespalvelusta – olihan Venäjän armeijaan ja sen tehtäviin osallistuminen monelle kipeä asia. Lopulta asevelvollisuudesta luovuttiin. Nikolai II joutui esikuntineen punnitsemaan mahdollisen kurinpalautuksen hyödyt ja haitat. Suomi joutui maksamaan korvaukseksi niin kutsutut sotilasmiljoonat.

Sortovuosille tyypilliseen tapaan venäläistäminen oli eräänlaista kissa ja hiiri -leikkiä, jossa kikkailtiin lainsäädännöllä, pakotteilla, uhkilla ja periksiantamisilla. Asevelvollisuustaistelussa Suomi selvisi voittajana. Se oli eräs symbolinen, kulmakivenomainen erävoitto matkalla itsenäisyyteen.

Samaan aikaan suomalaisille tulivat tutuiksi mm. kansallisteos *Suomi 19:llä vuosisadalla*, *Suomen kansalliskartasto*

sekä muu nationalistinen kirjallisuus. Niissä korostettiin Suomen erillisyyttä ja autonomiaa suhteessa emämaa Venäjään. Sävellettiin ”Finlandia-hymni” ja noustiin monin tavoin emämaa Venäjän sortotoimia vastaan. Keisaria tahdottiin kunnioittaa, mutta hänen virkamiestensä vastustaminen näkyi kärjistetysti muun muassa kenraalikuvernööri Bobrikovin murhan yhteydessä. Sortovuodet karaisivat suomalaisia ja valmistivat heitä tulevaa itsenäisyyttä varten. Sitä edelsi Suomen historiassa voimakas turbulenssi suhteessa Venäjään.

Maailmansodan päättyminen ei merkinnyt rauhaa Suomen itärajalle

Koko läntinen maailma huokaisi syvään, kun ensimmäinen maailmansota päättyi virallisesti 11.11.1918 klo 11. Neuvosto-Venäjällä sota jatkui melkein yhtäjaksoisesti sisällissotana. Tuo päivä oli Saksalle häpeän päivä, mutta läntiselle liittoumalle suuri voiton päivä. Seuraavana vuonna Ison-Britannian kuningas Yrjö V nimesi päivän uudelleen: *Remembrance Day*. Se onkin monessa englantia puhuvassa maassa yhä ”veteraanipäivä” ja ”kaatuneitten muistopäivä”. Maailmansodan haavoja nuoltiin vielä pitkään, eivätkä ne ehtineet täysin arpeutua ennen toisen maailmansodan syttymistä. Moni yhdistääkin nämä molemmat sodat mielessään samaksi historialliseksi kokonaisuudeksi, *maailmansodiksi*.

Maailma oli 1900-luvun alkupuolella valtavien mullistusten kourissa sekä taloudellisesti, teknologisesti että ase-teknisesti. Tämä johdatti nationalismista voimansa saavat kansat melkoiseen turbulenssiin. Voimasuhteet muuttuivat

jatkuvasti, vallan kortteja jaettiin uudelleen. Kansat siis valmistautuivat ottamaan mittaa toisistaan, ja sen ne myös todella tekivät. Jälkeenpäin maailmansotien aikaa voikin tarkastella eräänlaisena kansojen uusien valta-aseiden hakemisen aikana. Menossa oli kansojen pudotuspelit, ja voittajat jakoivat kortit uudelleen.

Sotien jälkeen lähes koko maailmassa jatkui ennen näkemätön teknologisen ja kulttuurisen kehityksen aika. Mutta maailma myös jakautui: kun aikaisemmin oli ollut näkyvillä idän ja lännen yhteinen vihollinen, natsi-Saksa, nyt maailma jakautui Yhdysvaltoja ja Neuvostoliittoa myötäileviin leireihin ja alkoi kylmän sodan aikakausi.

Tätä taustaa vasten on mielenkiintoista etsiä tietynlaisia historian askelmerkkejä 1900-luvun ensimmäisistä vuosikymmenistä. Ne selittävät yleisellä tasolla koko maailman kehitystä, sen ajautumista hirmuiseen sota-aikaan sekä sotien vaikutusta tavallisen ihmisen elämään.

Suomi hakee Smolnasta ”luvan” itsenäistymiselleen

Suomen itsenäistymisen sinettiä haettiin aikanaan Neuvosto-Venäjän johdolta. Suomen senaatin puheenjohtaja P. E. Svinhufvud, Suomen ministerivaltiosihteeri Pietarissa Carl Enckell ja lakitieteen tohtori Gustaf Idman pääsivät vihdoin vuoden viimeisenä päivänä 31.12.1917 Smolnaan kuuntelemaan Leninin vastausta Suomen itsenäisyysjulistukseen. Näin Svinhufvud kertoo tapauksesta:

”Odotimme pari kolme tuntia suuressa eteisessä ja istuimme pöydän kulmalla ja meillä oli turkit päällä ja lakit

kädessä, sillä niitä ei uskaltanut jättää minnekään. Smolnassa oli myöhäisestä ajasta huolimatta vilkasta. Vieraita tuli ja meni, konekirjoittajattaret juoksentelivat käytävissä, vieläpä pikkulapsiakin vilisi lattialla. Useaan kertaan Enckell koetti kiirehtiä Neuvostohallituksen toimistopäällikköä Bontsh-Brujevitshia, mutta mikään ei auttanut.”

Enckell puolestaan kertoo:

”Saatoimme vain nähdä, kuinka eräässä huoneessa kansankomissaarit istuivat paksussa tupakansavussa ja pohtivat varmaan meidänkin asiaamme.”

Kansankomissaarien neuvoston toimituspäällikkö Bontsh-Brujevitsh toi komissaarihallituksen päätöksen melkein vuoden viimeisellä hetkellä. Sen sanamuoto oli seuraava:

”Kansankomissaarien neuvosto

Pietari

18. joulukuuta 1917.

No 101.

Vastaukseksi Suomen Hallituksen pyyntöön, että Suomen Tasavalta tunnustettaisiin riippumattomaksi, on Kansankomissaarien Neuvosto, täysin yhdenmukaisesti kansain itsemääräämisoikeuden periaatteen kanssa, päättänyt:

Toimeenpanevalle komitealle ehdottaa:

a/ että Suomen Tasavallan valtiollinen itsenäisyys tunnustetaan,

sekä

b/ että asetetaan Suomen hallituksen kanssa sopien erityinen Komitea kummankin puolen edustajista valmistelemaan niitä käytännöllisiä toimenpiteitä, jotka ovat seurausta Suomen eroamisesta Venäjältä.

Kansankomissaarien Neuvoston Puheenjohtaja Vl. Uljanov (Lenin)

Kansankomissaarit:

L. Trotski

G. Petrovski

J. Stalin

I. Steinberg

V. Karelin

A. Schlichter.

Kansankomissaarien Neuvoston toimituspäällikkö Vlad. Bontsh-Brujevitsh

Neuvoston sihteeri N. Gorbunov.”

Kuten tunnettua, itse Lenin kävi (pienen vastustelun jälkeen) käsittelemässä suomalaiset ja vaihtamassa pari letkeää ”kannustuslausetta”. Näin asia oli kuitattu.

Myöhemmin osoittautui, että sekä Lenin että Stalin pitivät Suomen itsenäistymistä Neuvostoliiton kokonaiskehityksen kannalta haitallisena – varsinkin kun valkoiset voitti-

vat Suomen sisällissodan seuraavana vuonna. Vielä itsenäistymisen tunnustamisen aikoihin neuvostojohtajien usko bolševikkien voittoon Suomessa oli suhteellisen kova. Näin Suomen uskottiin palaavan pian takaisin Neuvosto-Venäjän huomaan punaisten tulevien voittojen myötä.

Euroopan tilanne heijastui Suomeen

Piskuinen Suomi harjoitteli elämää ”itsenäisenä” kansakuntana ensimmäisen maailmansodan jälkituoksinassa. Itsenäisyys on lainausmerkeissä, koska Saksan vaikutus nuoreen kansakuntaan oli ilmeinen vuoden 1918 alkupuolen aikana. Aluksi emme vielä viettäneet itsenäistä valtiollista elämää sanan varsinaisessa merkityksessä. Jaloilleen pääsemisessä kesti aikansa.

Vähitellen Saksan maailmansodassa kokeman tappion jälkeen Suomi hakeutui tuon hylkiövaltion viereltä lähemmäksi läntisen liittouman imua. Toki saksalaisvaikutuskin jatkui, mutta tappion myötä se laimeni ja esimerkiksi kuningashanke Saksan kanssa kaatui ja Suomi julistautui tasavallaksi. Nyt Suomen tuli suojautua isompien läntisten kumppaniensa vanavedessä Neuvosto-Venäjän uhkaa vastaan. Suomella oli myös alueellisia intressejä itänaapuriiin. Kenties hurjin hanke tähän kirjaan peilaten oli Mannerheimin aikomus valloittaa Leningrad eli Pietari.

Moni Helsingin Sanomien ja Uuden Suomen lukija hieraisi silmiään marraskuun alkupäivinä 1919 lukiessaan päivän lehteä. Mannerheim oli kirjoittanut avoimen kirjeen presidentti Ståhlbergille. Hän haki taustatukea Suomen hyökkäystoimille bolševistista Pietaria vastaan (HS 2.II.1919, sama kirje julkaistiin myös Uudessa Suomessa):

”Suomi ja Pietarin vapauttaminen.

Kenraali Mannerheim, joka pitää Suomen aktiivista toimintaa Pietarin vapauttamiseksi välttämättömänä, kääntynyt avoimella kirjeellä Tasavallan Presidentin puoleen.

Kenraali Mannerheim on Parisista kääntynyt Tasavallan Presidentin puoleen avoimella kirjeellä, joka annettiin presidentille viime keskiviikkona. Kirjeessä kenraali Mannerheim lausuu, että hän ’tällä hetkellä, jolloin Suomen kansa seisoo ratkaisujen edessä, jotka tulevat määräämään sen tulevaisuuden, pitää isänmaallisena velvollisuutenaan julkilausua asiantilan ja Parisissa ja Lontoossa vallitsevan mielialan perusteellisen tutkimisen synnyttämän varman vakaumuksen. Tapausten kehitys on vielä kerran, kaikesta päättäen viimeisen, antanut kansallemme tilaisuuden, ottamalla osaa ratkaisevaan taisteluun julminta despotiaa vastaan, minkä maailma tuntee, suhteellisesti vähillä uhreilla turvata vapautemme ja luoda nuorelle valtakunnallemme turvallisen ja onnellisen tulevaisuuden edellytykset sekä näyttää maailmalle, että Suomen oikeusvaltion rajaton suvereniteetti on yleinen eurooppalainen etu.

Asiantuntevalla taholla ei kukaan epäile, että neuvostovallan häviö nyt on vain ajankysymys. Europan mielipide on, että Pietarin kohtalo on Suomen kädessä ja kysymystä Pietarin valloittamisesta ei pidetä suomalais-venäläisenä kysymyksenä, vaan maailmankysymyksenä, lopullisen rauhan aikaansaamiseksi ja ihmisyyden palvelemiseksi. Jos Pietari valloitetaan ilman meidän apuamme, tulee maamme seisomaan arvaamattomien vaikeuksien edessä maamme suhdetta sen itäiseen naapuriin vastaisuudessa järjestettäessä. Siinä tapauksessa emme ole antaneet meille

Tiedustelutietoa ja sotahistoriallista ajankuvaa

Suomen armeijan tiedustelun tärkein tehtävä 1930-luvun loppupuolella oli hankkia puna-armeijaan, sen suunnitelmiin ja toimintaan liittyviä tietoja. Valtion johtoa oli pystyttävä varoittamaan mm. mahdollisesta Suomeen kohdistuvasta sotilaallisesta uhasta. Kansainvälisen tilanteen kiristyttyä sotilastiedustelu kokosi vuonna 1938 salaisen Itä-Karjalaa koskevan yhteenvedon. Kun Suomi taisteli jatkosodassa Saksan rinnalla ja valtasi Itä-Karjalan, nämä samat tiedot olivat tärkeitä hyökkäysoperaatioita laadittaessa.

Suomen armeijan marssiopas Itä-Karjalaan 1938 sisältää sotilastiedustelun alkuperäisen Itä-Karjala-yhteenvedon kokonaisuudessaan. FL Matti Kosonen ja tietokirjailija Pekka Tuomikoski taustoittavat ja laajentavat alkuperäisen oppaan kiinnostavaksi ajankuvaksi ja asettelevat sen historialliseen kontekstiinsa, osaksi Suomen tiedustelutoiminnan historiaa ja sotahistoriaa.

#kirja

WWW.KIRJA.FI

9 789513 185510

92.7

ISBN 978-951-31-8551-0

Päällyks: Markko Taina | Päällyksen valokuva: SA-kuva